

Bezpečnostní správa a správa obrany státu

Vymezení základních pojmů

Bezpečnostní správa: systém (organizace) a činnost všech orgánů veřejné správy a jiných k tomu zmocněných subjektů, které jsou pověřené bezpečnostními funkcemi.

Policejní správa: *souhrn činností policejních orgánů*, jimž zákon ukládá **úkoly ochrany ve věcech bezpečnosti a veřejného pořádku**; jako činnost *subsidiární*.

Pro oblast policejní správy jsou základními pojmy:

- **bezpečnost (veřejná bezpečnost)** jako ochrana společnosti a jednotlivců před nebezpečím ohrožujícím bezpečnost státu, život, zdraví, svobodu, lidskou důstojnost a osobní čest jednotlivce a nebo majetek.

- **veřejný pořádek** - *v užším pojetí*: ochrana pravidel chování lidí na veřejnosti, jež nejsou sice výslovně formulována v právních normách

- *v širším pojetí*: ochrana pravidel chování obsažených výslovně v i mimo právní normy.

• Organizace bezpečnostní správy

- vláda České republiky
- Bezpečnostní rada státu.
- Ministerstvo vnitra.
- Národní bezpečnostní úřad
- *ozbrojený bezpečnostní sbor*: **Policie České republiky**.
- *ozbrojená zpravodajská služba*: Bezpečnostní informační služba.
- kraje a obce [*obecní (městská) policie*].

• Bezpečnost České republiky

Zajišťována *ozbrojenými silami* (Armáda ČR, Vojenská kancelář prezidenta republiky a Hradní stráž), *ozbrojenými bezpečnostními sbory*, záchranými sbory a havarijními službami. Ústavní zákon stanoví rovněž povinnost podílet se na zajišťování bezpečnosti České republiky státním orgánům, orgánům územních samosprávných celků a právníkům a fyzickým osobám.

- **vojenská asistence.**
- **civilní kontrola ozbrojených sil.**

Je-li bezprostředně ohrožena svrchovanost, územní celistvost, demokratické základy ČR nebo ve značném rozsahu vnitřní pořádek a bezpečnost, životy a zdraví, majetkové hodnoty nebo životní prostředí anebo je-li třeba plnit mezinárodní závazky o společné obraně, může být vyhlášen podle intenzity, územního rozsahu a charakteru situace:

- **nouzový stav,**
- **stav ohrožení státu,**
- **válečný stav.**

Nouzový stav a stav ohrožení státu se vyhláší pro omezené, nebo pro celé území státu, válečný stav se vyhláší pro celé území státu.

- **Krizové řízení. Integrovaný záchranný systém**

Tzv. **krizový zákon** upravuje problematiku krizových situací, které nesouvisejí se zajišťováním obrany státu před vnějším napadením (tato problematika spadá do oblasti správy obrany a řeší ji konkrétně z. č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany ČR), a při řešení takových situací.

Krizové řízení: souhrn řídicích činností věcně příslušných orgánů zaměřených na analýzu a vyhodnocení bezpečnostních rizik, plánování, organizování, realizaci a kontrolu činností prováděných v souvislosti s **řešením krizové situace**.

Krizová situace: mimořádná událost (neboli škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činnostmi člověka, přírodními vlivy, a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací), při níž je vyhlášen *stav nebezpečí* nebo *nouzový stav* nebo *stav ohrožení státu*.

Stav nebezpečí vyhláší pro území **kraje** nebo jeho část, **hejtman kraje** (primátor hl. m. Prahy) na dobu nejvýše 30 dnů, přičemž tuto dobu může hejtman prodloužit jen se souhlasem vlády.

- tzv. **krizový štáb**, tzv. **krizový plán** (souhrn krizových opatření a postupů k řešení krizových situací). Koordinací přípravy na krizové stavy a jejich řešení a sjednocováním postupů správních úřadů, krajských úřadů, obecních úřadů, právnických osob a podnikajících fyzických osob

Krizový zákon stanoví možnost ukládat **povinnosti právnickým a fyzickým osobám**, náhrady za omezení vlastnického práva, poskytnutí věcných prostředků a vykonání pracovní povinnosti a pracovní výpomoci.

Integrovaný záchranný systém: koordinovaný postup jeho složek při přípravě na mimořádné události a při provádění záchranných a likvidačních prací. Mimořádnou událostí pak zákon rozumí škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činnostmi člověka, přírodními vlivy, a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací.

Složky integrovaného záchranného systému (dále jen IZS): Hasičský záchranný sbor ČR, jednotky požární ochrany, zdravotnická záchranná služba a Policie ČR. Na vyžádání pak poskytují plánovanou pomoc tzv. **ostatní složky IZS**, jako zejména vyčleněné síly a prostředky ozbrojených sil, ostatní ozbrojené bezpečnostní sbory, ostatní záchranné sbory, ale i neziskové organizace a sdružení občanů, která lze využít k záchranným a likvidačním pracím. Složky IZS jsou při zásahu povinny se řídit příkazy **velitele zásahu**, resp. hejtmana kraje, starosty obce s rozšířenou působností nebo ministerstva vnitra, pokud provádějí koordinaci záchranných a likvidačních prací. **Stálými orgány pro koordinaci složek IZS** jsou operační a informační střediska IZS, kterými jsou **operační střediska hasičského záchranného sboru kraje** a operační středisko generálního ředitelství hasičského záchranného sboru.

Zákon rovněž stanoví **povinnosti právnických osob a podnikajících fyzických osob** při přípravě a provádění záchranných a likvidačních prací a v případech tzv. havárií v souvislosti

s provozem technických zařízení, při nakládání s nebezpečnými chemickými látkami a odpady, apod.

- **Bezpečnostní informační služba**

- *ozbrojená zpravodajská služba* České republiky.
- státní orgán pro získávání, shromažďování a vyhodnocování informací důležitých pro ochranu ústavního zřízení, významných ekonomických zájmů, bezpečnost a obranu ČR. Ředitel BIS je z výkonu své funkce **odpovědný vládě**, která ho také může odvolat. **Kontrolu nad BIS vykonává Poslanecká sněmovna.**

- *zpravodajských prostředky*: zpravodajská technika, krycí prostředky a krycí doklady a sledování.

- **Správa obrany státu**

Zaměření správy obrany a základy právní úpravy. Některé základní pojmy

Obrana státu: souhrn opatření k zajištění svrchovanosti, územní celistvosti, principů demokracie a právního státu, ochrany života obyvatel a jejich majetku před vnějším napadením. **Zahrnuje** výstavbu účinného systému obrany státu, přípravu a použití odpovídajících sil a prostředků a účast v kolektivním obranném systému. **Správa na úseku obrany státu**, tak jak je vymezena výše, představuje řídicí a organizační činnost orgánů veřejné správy, která podle zákona **zahrnuje** výstavbu, přípravu a řízení ozbrojených sil, operační přípravu státního území, obranné plánování a opatření v národním hospodářství a na všech úsecích veřejného života v zájmu zajišťování obrany státu. Za přípravu a zajišťování obrany státu **odpovídá vláda.**

- **Zajišťování obrany státu:** stanovení povinností státních orgánů, územních samosprávných celků a právnických a fyzických osob k zajišťování obrany České republiky před vnějším napadením, a odpovědnosti za porušení těchto povinností.

Správa obrany státu se uskutečňuje, resp. může uskutečňovat:

- **v době míru,**
- **za stavu ohrožení státu**
- **za válečného stavu.**

Příprava občanů k obraně státu je dobrovolná.

Zákon o zajišťování obrany přímo upravuje **omezení základních práv a svobod** za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, kdy se v nezbytně nutné míře omezuje *svoboda pohybu a pobytu a právo pokojně se shromažďovat*). Stát má právo omezit i jiná lidská práva, pokud to připouští smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je ČR vázána. Zákon upravuje také možnost za uvedených okolností přistoupit výjimečně k **vyvlastnění ve zkráceném řízení.**

Zákon stanoví **úkoly, pravomoci a oprávnění** pro vládu, ministerstva, jiné ústřední správní úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obce, pracovníky správních úřadů a územních samosprávných celků, jako **vykonavatele správních činností.** Dále stanoví

povinnosti právníkům („dodávací příkaz“) a **fyzickým osobám** (věcné prostředky, pracovní povinnost, povolávací příkaz, pracovní výpomoc).

- **Organizace obrany státu**

Nejvýznamnější **úkoly správy obrany** státu připadají prezidentu republiky, vládě, Ministerstvu obrany, Generálnímu štábu Armády ČR a příslušným územním orgánům státní správy a samosprávy (Krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obce v přenesené působnosti).

Parlament ČR rozhoduje o *vyhlášení válečného stavu*, na návrh vlády vyhláší *stav ohrožení státu*, *vytvoření souhlasu s pobytom ozbrojených sil jiných států na našem území* a *souhlas s vysláním ozbrojených sil ČR mimo území ČR*, nejsou-li taková rozhodnutí vyhrazena vládě.

Vrchním velitelem ozbrojených sil je **prezident** (spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády).

Záležitosti související s výkonem funkce prezidenta jako vrchního velitele ozbrojených sil a řízením Hradní stráže zajišťuje **Vojenská Kancelář prezidenta republiky**, v jejímž čele stojí náčelník.

Bezpečnostní rada státu, tvořená předsedou vlády a dalšími členy vlády připravuje vládě návrhy opatření k zajištění bezpečnosti ČR.

Kontrolu Armády provádí **Inspekce ministra obrany**. Součástí ministerstva obrany je **Vojenské zpravodajství**, v jeho čele stojí ředitel. Činnost zpravodajských služeb podléhá kontrole vlády a Parlamentu. Kontrolu Vojenského zpravodajství vykonává Poslanecká sněmovna ČR, která k tomuto účelu zřizuje zvláštní kontrolní orgán, který se skládá ze sedmi členů - poslanců Poslanecké sněmovny.

Specializovanými dekoncentrovanými územními orgány státní správy, podřízenými ministerstvu obrany jsou **krajská vojenská velitelství** (*vojenské správní úřady*).

Vojenské újezdy: vymezené části území státu určené k zajištění obrany státu a k výcviku ozbrojených sil. Újezd tvoří územní správní jednotku. Majetek na území újezdu smí být jen ve vlastnictví státu. Státní správu ve vojenských újezdech vykonávají **újezdní úřady**, v jejichž čele je *přednosta* (voják z povolání).

- **Ozbrojené síly, Armáda České republiky**

Stát vytváří k zajištění své bezpečnosti **ozbrojené síly**, které se člení na **Armádu ČR, Vojenskou kancelář prezidenta republiky a Hradní stráž**. Ozbrojené síly **tvoří vojáci v činné službě**. Jejich *služebněprávní vztahy* se řídí zákonem o vojácích z povolání a zákonem o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze. V ozbrojených silách jsou zaměstnání rovněž *občanští zaměstnanci*, kteří tvoří civilní personál ozbrojených sil (zákoník práce).

Při **řízení ozbrojených sil** uplatňují svoje vymezené pravomoci prezident, jako vrchní velitel ozbrojených sil, vláda, Ministerstvo obrany a náčelník Vojenské kanceláře prezidenta republiky.

Základním úkolem ozbrojených sil je připravovat se k obraně České republiky a bránit ji proti vnějšímu napadení. Plní též úkoly, které vyplývají z mezinárodních smluvních závazků o společné obraně proti napadení.

Je uplatňována tzv. **civilní kontrola ozbrojených sil** příslušnými ústavními orgány (Parlament ČR) a orgány pověřenými zvláštními předpisy (např. Nejvyšší kontrolní úřad).

Armáda ČR je základem ozbrojených sil. Je zapojena např. do integrované vojenské struktury NATO, do systému obranného, operačního a civilního nouzového plánování, do společných cvičení a operací. Organizačně se člení na **vojenské útvary, vojenská zařízení a vojenské záchranné útvary**. Plní základní **úkoly** svěřené ozbrojeným silám, v rámci mezinárodní spolupráce a dále ji lze použít např. ke střežení objektů důležitých pro obranu státu, k plnění vymezených úkolů Policie ČR, k záchranným pracím při pohromách nebo jiných závažných situacích, k letecké přepravě ústavních činitelů.

- **Branná povinnost - odvodní povinnost, služební povinnost.**

Branná povinnost: povinnost státního občana ČR plnit úkoly ozbrojených sil, směřuje *erga omnes*. Doplnování ozbrojených sil se realizuje na základě dobrovolného vstupu do armády za účelem výkonu služebního poměru vojáka z povolání a na základě povinné a aktivní **zálohy ozbrojených sil**.

Branná povinnost vzniká dnem následujícím po dni, v němž občan dosáhne věku 18 let a **zaniká** dosažením věku 60 let.

Branná povinnost se plní za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu. *Dobrovolně* mohou převzít *brannou povinnost* občané, kteří jí nepodléhají, a občané státu sdruženého v obranných systémech mezinárodních organizací, jichž je ČR členem.

Tzv. *dobrovolné převzetí výkonu branné povinnosti*: situace mimo stav ohrožení státu nebo mimo válečný stav, kdy občan nebo voják v povinné záloze požádá o povolání do služebního poměru vojáka z povolání. Druhým typem dobrovolného převzetí výkonu branné povinnosti je žádost o zařazení do aktivní zálohy. Na řízení prováděná podle branného zákona se podpůrně vztahuje *správní řád*.

Branná povinnost: Povinnost podrobit se odvodnímu řízení [procesu, ve kterém se rozhoduje o schopnosti nebo neschopnosti občana vykonávat vojenskou činnou službu. K provádění odvodů se zřizují u krajských vojenských velitelství *odvodní komise*. Pokud je občan pravomocně uznán schopen vykonávat vojenskou činnou službu, stává se **vojákem**.]; **povinnost vykonávat vojenskou činnou službu**; občané podléhající branné povinnosti a vojáci za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu si k cestě do zahraničí musí opatřit souhlas, na jehož udělení není právní nárok.

- **Vztahy uvnitř vojenské organizace.**

V ozbrojených silách se uplatňují vztahy nadřízenosti a podřízenosti. Vyjádřením uvedené specifčnosti jsou zejména:

- a) princip **centralizace a vertikálního řízení**
- b) uplatnění **institutu státní služby**.
- c) uplatnění **nedílné velitelské pravomoci a odpovědnosti**
- d) uplatnění **přímé vojenské kázně a kázeňské odpovědnosti**.

Na zabezpečování kázně a pořádku vojáky na veřejnosti a ve vojenských objektech se podílí specializovaná složka policejní správy - Vojenská policie.

Úprava vztahů při výkonu vojenské činné služby je vtělena do zákona č. 220/1999 Sb., o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze, a zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání. V právních vztazích upravených oběma zákony rozhodují tzv. **služební orgány**, kterými jsou prezident

republiky, ministr obrany, a v rozsahu určeném rozkazem prezidenta nebo rozkazem ministra velitelé, náčelníci, ředitelé a jiní vedoucí zaměstnanci. Samostatně v obou zákonech je upraveno **vojenské kázeňské právo**.

- **Služební poměr**

Specifický státně zaměstnanecký poměr tzv. **příslušníků**, kteří vykonávají službu v **bezpečnostním sboru**. Jím se rozumí Policie ČR, Hasičský záchranný sbor ČR, Celní správa ČR, Vězeňská služba ČR, Bezpečnostní informační služba ČR a Úřad pro zahraniční styky a informace. Při svém vzniku, změně a zániku je charakterizován aplikací formy jednostranného správního aktu. Soudní přezkoumání rozhodnutí ve věcech služebního poměru se pro **veřejnoprávní charakter služebního poměru** odehrává ve **správním soudnictví**. V plné míře se uplatňuje správněprávní odpovědnost disciplinární.